

Omprövning av skadestånd för inkomstförlust: Vad är ”väsentlig ändring” i 5:5 skadeståndslagen?

av Erland Strömbäck

Erland Strömbäck
erland.stromback@telia.com

Skadestånd vid personskada kan enligt 5 kap. 5 § skadeståndslagen omprövas om förhållanden som låg till grund för ersättningen har ändrats väsentligt. Huvuddragen av denna regel härrör från lagstiftning 1975. Efter alla år som gått sedan dess är det ännu inte helt klart hur man skall tolka ”väsentlig ändring”. Ett par avgöranden av Högsta domstolen har gett viss vägledning, liksom några cirkulärreferat från Trafikskadenämnden. Men ännu finns det frågor som är angelägna att slutligt besvara, särskilt som det genom lagstiftning 2001 blivit möjligt att ompröva också skadestånd för ideell skada och kostnader. Här uppmärksammas omprövning av skadestånd för inkomstförlust, men principfrågorna kan ha intresse också när det gäller andra ersättningsposter.

Motiv och bakgrund

Möjlighet till omprövning av skadestånd är en viktig beståndsdel i det ekonomiska invaliditetsbegrepp som infördes i skadeståndslagen 1975. Detta begrepp innebär att ersättningen skall följa den faktiska förlusten i det individuella fallet så nära som möjligt. Man bör av den anledningen kunna i efterhand korrigera den ursprungliga bedömningen om denna i framtiden visar sig slå väsentligt fel. När paragrafen infördes befanns i första hand möjligheten till omprövning angelägen i fråga om ersättning för inkomstförlust. Men också ersättning för förlust av underhåll skulle enligt den ursprungliga bestämmelsen kunna justeras i efterhand. Genom ändringarna 2001 kan all ersättning enligt 5:1 och 2 skade-

ståndslagen omprövas. Löpande ersättning kan höjas eller sänkas, engångsbelopp endast höjas.

Att fastställd ersättning skall kunna förändras i framtiden väckte till en början oro bland försäkringsbolagen. Kostnaderna för en viss skada bör nämligen kunna föras till ett visst skadeår för att belasta rätt försäkringskollektiv. Det bedömdes som komplicerat att ytterligare kostnader i skadan nu skulle kunna dyka upp i framtiden. På grund av reformen tvingades man göra avsättningar för framtida belastningar vars storlek var svåra att beräkna. Bolagens oro har inte hindrat lagstiftaren

Erland Strömbäck är f.d. vice verkställande direktör i Folksam. Han har tidigare bl.a. varit sakkunnig i justitiedepartementet samt sekreterare i Skadeståndskommittén och Trafikskadeutredningen.

att genomföra och alltså t.o.m. utvidga omprövningens rätten. De aktuariella problemen har tydligen kunnat lösas, menar man i justitiedepartementet.

Men paragrafen uttrycker stark restriktivitet för att inte omprövning skall bli ett normalt inslag i skaderegleringen. Rätten till omprövning är begränsad till mera ingripande och bestående förändringar på den skadelidandes sida i det ursprungliga underlaget för bedömningen. Omprövning skall bara beviljas om "förhållanden som låg till grund för ersättningen har *ändrats väsentligt*". Därmed kan man utgå från att omprövning bör vara ett ganska sällsynt undantag från regeln att dom eller avtal i ett skadeståndsmål binder parterna. Båda har intresse av detta – betalaren vet hur stor den framtida utgiften blir och den skadelidande kan anpassa sig efter vad han får, utan att fixera sig vid ersättningsfrågan och möjligheten att denna kan prövas på nytt.

Omrövning är en säkerhetsventil

Omrövning är alltså vad man kan kalla en extraordinär företeelse. Rekviritet "väsentlig ändring" skall uppfattas som en slags säkerhetsventil i personskadesystemet, avsedd för verkligt angelägna fall. Dessa karakteriseras av att det skett så ingripande förändringar i det första bedömningsunderlaget att det framstår som mycket angeläget med en ny prövning av skadestandsfrågan för att den skadelidande skall komma i nivå med utvecklingen.

En viktig restriktion ligger i att omprövningen inte får grundas på omständigheter som var kända eller kunde förutses vid den första prövningen. Det skall i stället vara fråga om ovissa förhållanden som inte har kunnat förutses. Många framtida ändringar kan förutses redan vid den första prövningen. Skadestånd som avser framtida förhållanden bygger oftast på ovissa faktorer, men att förändringar sker bör man alltid räkna med och försöka förutse i rimlig omfattning. Omprövningens rät-

ten tar sikte på bestående förändringar som man inte har kunnat räkna med och som dessutom är av väsentlig betydelse.

En hel del framtida förändringar kan och bör man räkna med, även av väsentlig art, och beakta när ersättningen bestäms. En framtida inkomstförlust exempelvis kan i stor utsträckning vila på antaganden om den skadelidandes kvarvarande arbetsförmåga och hur den kan komma att utnyttjas. Här kan erfarenhetsmässigt risken för vissa förändringar förutses och beaktas. När det gäller löneutvecklingen i den skadelidandes tidigare yrke – en viktig komponent i det ursprungliga ersättningsunderlaget – bör man också kunna förutse en utveckling inom vissa ramar, eftersom det är normalt att lönenivån stiger med åren. En annan oviss faktor är utvecklingen av samordningsförmånerna, dvs. sådana ersättningar som utgår parallellt med skadeståndet från socialförsäkring och vissa andra skyddsanordningar. Dessa har visat sig kunna både stiga och sjunka i värde. Eftersom skadeståndet vanligen bestäms "netto" sedan dessa förmåner beaktats till sin vid skadestandsprövningen aktuella nivå finns här redan från början ett slags risktagande. Ytterligare kan ovisshet föreligga kring den framtida utvecklingen av den skadelidandes medicinska status. Variationer bör man också här räkna med i många fall, uppåt och nedåt, i den skadelidandes hälsotillstånd. Ofta finns medicinsk erfarenhet att stödja sig på.

Ett vanligt sätt att komma till rätta med osäkra faktorer av detta slag när skadeståndet bestäms är att man förser ersättningen med en viss säkerhetsmarginal för negativa förändringar, något som har rekommenderats av lagstiftaren. Förändringar som ryms inom denna marginal leder inte till omprövningens rätt. Ersättningen inrymmer ju redan viss kompensation för förändringar i den skadelidandes situation.

Mera betydande, ej förutsedda bestående förändringar skall det vara fråga om innan

omprövning kan beviljas. Var den gränsen går i olika situationer är ett problem för rättstillämpningen, i sista hand Högsta domstolen. Viss praxis har utvecklats, men den är inte entydig och ännu långtifrån heltäckande.

Vad skall ha ändrats?

Av paragrafens formulering kan det verka som om det räckte med väsentlig förändring i förhållanden som legat till grund för den ursprungliga ersättningen, oavsett om förändringen inverkat på ersättningsbehovet eller inte. Det sägs ju i 5:5 att ersättningsfrågan kan omprövas om "förhållanden som enligt detta kapitel låg till grund för ersättningen har ändrats väsentligt". Exempelvis skulle en väsentlig ändring i den skadelidandes medicinska status kunna utlösa rätt till omprövning, även om förändringen av själva ersättningsbehovet inte är väsentlig. Man får på det sättet en enda omprövning av väsentlighetsrekvisitet, mera hanterligt i den praktiska verksamheten.

Det har diskuterats om paragrafen verkligen kan läsas så och om den inte då tappar sin mening. Det viktiga borde i stället vara att förändringen i förhållandena lett till en väsentlig påverkan på behovet av ersättning, menar man. Denna påverkan borde vara avgörande.

Hur stor den är kan bestämmas först efter en omprövning där man tar hänsyn till samtliga faktorer som avgjorde den ursprungliga ersättningen, såsom det aktuella läget för den skadelidande i fråga om främst arbetsförhållanden, medicinsk status och samordningsförmåner.

Omprövningen skulle enligt dessa tankegångar ske i två led: Först måste konstateras att det föreligger en väsentlig förändring i förhållanden som styrde den första ersättningen, och om detta visar sig vara fallet så prövas i ett andra led om också förändringen påverkat ersättningsbehovet väsentligt. Andra faktorer kan ha utvecklats mera gynnsamt, t ex den

skadelidandes arbetsförmåga eller storleken på samordningsförmånerna. Då kanske man finner att ersättningsbehovet inte har ökat väsentligt, och en omprövning av ersättningen är inte en angelägenhet där säkerhetsventilen bör utnyttjas. Förfarandet är mera omständligt och därmed administrativt krävande, med den ibland omfattande utredning som andra ledet kräver.

HDs position

Denna omprövning av väsentligheten i två steg ser ut att framgå av rättsfallet NJA 1998 s. 807, som gällde ändring av samordningsförmån. Genom en ändring i lagen om allmän försäkring sänktes en förtidspension på grund av beslut av statsmakterna med 605 kr i månaden. Pensionen var samordnad med livränta till den skadelidande från trafikförsäringen.

Högsta domstolen fann att 5:5 var tillämplig även vid förändringar i samordningsförmåns storlek, och fortsatte:

I lagens krav på att ändringen skall vara väsentlig ligger att avtalade livräntor av många skäl inte bör omprövas vid varje förändring av omständighet som påverkat livräntans storlek utan att omprövning bör förbehållas situationer där förhållandena avsevärt har förändrats jämfört med vad parterna räknade med när livräntan bestämdes. Vidare bör beaktas att om en ändring inte anses vara väsentlig, ny omprövning kan ske efter ytterligare ändring av samordningsförmån eller annan omständighet som avses i 5:5, varvid väsentlighetsbedömningen sker med hänsyn till samtliga ändringar som inträffat sedan livräntan senast bestämdes. Slutligen bör man hålla i minnet att även om ändringen anses vara väsentlig och omprövning alltså skall ske, det inte är givet att denna leder till någon förändring av livräntan, eftersom omprövningen sker med beaktande inte bara av den omständighet som utlöste omprövningen utan av samtliga förhållanden av beskaffenhet att

böra påverka livräntan. Nu angivna förhållanden talar för en förhållandevis strikt tillämpning av väsentlighetsrekvisitet i 5:5. Frågan huruvida den sänkning av den skadelidandes förtidspension som skett utgör en väsentlig ändring skall besvaras mot denna bakgrund. Ändringens väsentlighet får bedömas med hänsyn till beloppets storlek taget för sig och sett i förhållande till storleken av de sammanlagda avräknade samordningsförmånerna och den beräknade inkomstförlusten. HD fann att ändringen av förtidspensionen innebar att de sammanlagda samordningsförmånerna sänkts med mindre än sex procent och den totala kompensationen för den beräknade inkomstförlusten sänkts med mindre än fyra procent. Pensionssänkningen kunde därför enligt HD inte anses utgöra en sådan väsentlig ändring av förhållande som legat till grund för ersättningsbestämmande.

Enkelt uttryckt menar HD att en väsentlig ändring av en av komponenterna i den ursprungliga framtidsbedömningen i och för sig kan utlösa en ny prövning av ersättningen. Men man måste då ta upp samtliga inverkanseffekter och se hur ändringen i det sammanhanget påverkar "sista raden" i beräkningarna, nämligen den samlade utgående ersättningen i anledning av skadan. 605 kr i sänkning av förtidspensionens månadsbelopp framstår i och för sig som ganska betydande i förhållande till förtidspensionens tidigare nivå (ca 8 300 kr i månaden), men dock inte tillräcklig när det gäller inverkan på den totala samordnade ersättningen, som förutom förtidspensionen och trafikskadeersättningen också omfattade AGS-ersättning. Var gränsen till "väsentlig ändring" mera exakt går besvaras inte av HD, man får bara veta att 4 procents påverkan på den totala kompensationen inte räcker.

Detta rättsfall ger en rimlig tolkning av 5:5 med hänsyn till lagstiftarens ursprungliga in-

tentioner bakom paragrafen. En väsentlig ändring av en faktor i beräkningarna måste ha haft en väsentlig inverkan på ersättningsbehovet. En annan tolkning, nämligen att det för att utlösa omprövning räcker med en väsentlig ändring i någon av de underliggande faktorerna som utgör ersättningsberäkningens bas, kan leda till nödvändigheten att göra detaljustyckningar av t ex en livränta, oavsett vilken inverkan förändringen haft på den skadelidandes behov av ersättning. Även denna tolkning kan leda till omfattande administration genom att den öppnar för större antal omprövningsfall.

En annan tolkning

Men just denna andra tolkning har gjort sig gällande, och detta med en viss tyngd. När lagstiftaren ett par år efter HD-fallet yttrar sig i frågan lämnas inget tydligt stöd för HDs inställning. Snarare förespråkas den andra tolkningen. I prop. 2000/01:68 s. 72 sägs nämligen att skillnaden mellan antagen och faktisk skada bör vara så markant att det framstår som angeläget att en ny prövning kommer till stånd. Vidare sägs att väsentlighetsrekvisitet knyter an till den förändring som skall ha skett i fråga om de förhållanden som har legat till grund för bedömningen av skadeståndsfrågan och således inte i första hand till den skillnad i ersättning som kan bli följden av de ändrade förhållandena.

Frågan är då om HDs uppfattning är mera vägledande än propositionens, i den mån propositionsskrivarna menat något annat än HD. En tolkning snarast i linje med lagstiftarens uttalanden görs av Trafikskadenämnden i Cirkulärreferat 11-2003.

En skadelidande hade fått sitt skadeärende slutreglerat då hon var i arbete på heltid. Hon blev emellertid sedermera helt förtidspensionerad. Denna förändring av hennes förhållanden ansåg nämnden utgöra en sådan

väsentlig förändring som avses i 5:5, trots att den försämring av hennes arbetsförmåga som kunde hänföras till trafikolyckan inte medförde någon stor inkomstminskning procentuellt sett. Den omprövning som sedan gjordes resulterade i viss ytterligare ersättning med tämligen låga belopp årsvis för förfluten tid och med 1 900 kr per år för framtiden. I skiljaktig mening uttrycktes uppfattningen att visserligen förändringen i den skadelidandes arbetsförmåga i förhållande till tidigare bedömning var väsentlig men att det därtill krävdes att den ekonomiska förlusten motsvarar minst tio procent av inkomstunderlaget.

En väsentlig ändring bestående i övergång från arbete på heltid till förtidspensionering har alltså ansetts utlösa rätt till omprövning, trots att försämringen av arbetsförmågan inte medförde någon stor inkomstminskning procentuellt sett. Majoritetens linje följer uttalandena i proposition 2000/01:68, och tycker man att avgörandet inte är riktigt så borde lagstiftaren och inte nämnden kritiseras.

I en sådan kritik kan man ju t.ex. fråga sig om det är så särskilt angeläget att göra en omprövning bara för att åstadkomma en mera begränsad justering av ersättningen. Omprövningsparagrafen har tillkommit för att undvika uppenbart obilliga resultat av den första prövningen, i belysning av den senare utvecklingen, inte för att korrigera mera begränsade avvikelser i det praktiska skadefallet som med tiden visat sig. Med den inställningen kan man hävda att själva försörjningssituationen bör ha förändrats väsentligt, inte någon enstaka faktor i bedömningsunderlaget. Om skadeståndet skall följa den faktiska förlusten så nära som möjligt kan det inte vara angeläget att korrigera mindre faktiska avvikelser i fråga om det en gång i tiden beräknade ersättningsbehovet. Nämndens lagtolkning kan leda just till ett större antal omprövningsfall, och ett överutnyttjande av säkerhetsventilen.

En tolkning av uttalandena i propositionen kan vara att lagstiftaren i själva verket avsett

att stödja HDs uppfattning i 1998 års fall. Det sägs ju att man skall knyta an till "skillnaden mellan antagen och faktisk skada". Om man med "skada" förstår det hål i (det totala) ersättningsbehovet som ändringen medfört befinner man sig på samma linje som HD. Man kan knappast kalla det för "skada" att enbart någon faktor i det ursprungliga beräkningsunderlaget förändrats väsentligt, utan att ersättningsbehovet påverkats i någon nämnvärd utsträckning. Med denna tolkning är det Trafikskadenämnden som sparat ur. Det vore angeläget att HD fick pröva frågan och klarlägga situationen.

Ett ytterligare frågetecken kring propositionens ståndpunkt kan möjligen vara den situation där förändringar av ej väsentligt slag skett i olika faktorer som påverkat det ursprungliga inkomstunderlaget, men där förändringarna sammantaget leder till att en väsentlig förändring i den skadelidandes inkomstsituation inträtt. Den skadelidandes medicinska status och därmed arbetsförmåga har försämrats något utöver vad som förutsetts, samtidigt som samordningsförmån försämrats något. Det borde vara klart att detta läge kan föranleda omprövning, även om detta inte tydligt följer av uttalandena i propositionen.

Förändringar i lönenivån

Det sades ovan att vissa förhållanden kan förutses. Hit hör att det sker en löneutveckling i den skadelidandes tidigare yrke, ofta i sådan takt att varken skadeståndslivräntornas värdesäkring eller samordningsförmånerna hinner med. Här finns två viktiga frågor att lösa. För det första: Att normal löneutveckling i ett yrke förekommer årligen är notoriskt och bör, som också berördes ovan, kunna förutses vid slutregleringen av skadan. Normalt återspeglar den framför allt den allmänna standardhöjningen eller konjunkturutvecklingen i samhället. Kan då denna utveckling ändå grunda

rätt till omprövning av skadestånd som bestämts med hänsyn till aktuell nivå vid prövningstillfället, och var går i så fall gränsen för väsentlig ändring?

Den andra frågan gäller om man skall beakta löneutvecklingen totalt över åren, eller göra bedömningen med hänsyn till det årsvisa utfallet.

Den första frågan löstes i rättsfallet NJA 2004 s. 279.

Den skadelidande råkade som 32-åring ut för en trafikolycka 1986, påkörning bakifrån med bestående nackbesvär som följd. Slutreglering av hennes ersättning skedde 1991 med ersättning för ideell skada och kostnader, ingen ersättning för inkomstförlust. Efter en tid blev hon helt arbetsoförmögen, och sedan 1995 uppbar hon förtidspension och arbetskadeliivränta. 1997 begärde hon omprövning av frågan om ersättning för inkomstförlust. Hon hävdade att löneutvecklingen för anställda med samma arbetsuppgifter som hon hade före pensioneringen blivit bättre än vad man förutsatte när hennes pension och livränta bestämdes. Differensen mellan den lön hon skulle ha uppburit som oskadd och de förmåner hon faktiskt uppbar utgjorde ca 12 procent räknat för år 1998, med senare ökning. Differensen var hänförlig till löneutvecklingen. HD fann att en bedömning av det framtida inkomstunderlaget innefattar sådana faktorer som konjunkturutvecklingen och löneutvecklingen i det yrke den skadelidande hade då skadan inträffade. Löneutvecklingen i hennes tidigare yrke var alltså en sådan omständighet som kunde läggas till grund för en omprövning. Av avgörande betydelse var att den ändring som inträtt i dessa förhållanden var väsentlig. Detta var ostridigt mellan parterna. HD fann, med hänvisning till 1998 års fall, att vid omprövningen skulle beaktas inte bara den omständighet som föranlett omprövningen utan också samtliga de förhållanden som bör påverka livräntans storlek. Att hennes samordningsförmåner inte höjts i takt med löneutvecklingen var enligt HD en

omständighet som skulle beaktas när livräntan bestämdes.

Det är bra att HD nu gjort klart att standardutvecklingen och dess återspeglning i löneutvecklingen kan föranleda omprövning om den gått utöver en beräknelig nivå. Exakt var HD anser att denna nivå ligger får man inte svar på eftersom parterna var ense om att nivån i detta fall ändrats väsentligt. Det var synd att man inte överlämnat också den frågan till HD, eftersom fall av detta slag kan tänkas bli frekventa. Prövningen får ändå anses ha skett i två steg, såsom i 1998 års fall.

HDs påpekande angående samordningsförmånerna är onödigt, eftersom man vid omprövningen skall tillämpa 5:3 skadeståndslagen på samma sätt som vid första prövningen, innebärande att samordningsförmånernas aktuella, eftersläpande värden inverkar på trafikskadeersättningens storlek.

Den ovan nämnda andra frågan har behandlats av Trafikskadenämnden i Cirkulärreferat 4-2005.

Ett skadeärende hade slutligt avgjorts 1991 med att någon inkomstförlust inte fanns att ersätta från trafikförsäkringen, eftersom den skadelidande ansågs få full ersättning för inkomstförlust från arbetsskadeförsäkringen. Vid två tillfällen därefter begärde den skadelidande omprövning och åberopade att hennes lön som oskadd översteg vad hon tillförts genom förtidspension och livränta. Nämnden fann 1998 och 1999 att hon inte hade rätt till omprövning. Hon hävdade ånyo att inkomstökningen i hennes tidigare yrke medfört att hon drabbats av väsentligen ändrade omständigheter.

Nämnden noterade att det var ett notoriskt faktum att förändring av löneutveckling, livränta och andra förmåner förekommer. Normala förändringar i detta avseende ingår därför i nämndens överväganden. I sin bedömning av den förnyade ansökan om omprövning fann nämnden att den skadelidande i sitt tidigare yrke som mentalskötare under 1991

skulle ha tillfört sig en inkomst om cirka 152 100 kr samt för 2002 cirka 216 000 kr, samt att löneutvecklingen i yrket under åren 1996-2002 uppgått till cirka 2-4 procent per år.

Den skadelidande gjorde gällande att de årliga löneförhöjningarna skulle kumuleras och därefter jämföras med aktuellt årligt inkomstunderlag. Försäkringsbolaget ansåg att den årliga löneutvecklingen motsvarade den normala löneutvecklingen inom löntagarkollektivet i stort samt att en ackumulerad löneskillnad, som resultat av en mindre årlig diskrepans under flera års tid, inte kan vara en sådan mera markerad förändring som lagstiftaren avsett med väsentlig.

Nämnden konstaterade med hänvisning till 2004 års rättsfall att löneutvecklingen i den skadelidandes tidigare yrke var en sådan omständighet som kunde läggas till grund för omprövning. I övrigt ansåg man prejudikatsvärdet av fallet begränsat eftersom HD inte haft anledning att pröva frågan om väsentlighet. Nämnden ansåg sedan att man först borde pröva om de aktuella förhållandena i ärendet ändrats innan väsentlighetsrekvisitet bedömdes. Det framgick inte av rättsfallet, menade nämnden, om löneutvecklingen sedd årsvis eller som ett kumulerat belopp sett över tid skall utgöra utgångspunkt vid bedömningen av frågan om löneutvecklingen. Vid en kumulation skulle den samlade löneutvecklingen förr eller senare uppgå till ett sådant belopp som skulle tala för omprövning. Synsättet skulle innebära att de flesta livräntor, trots att löneutvecklingen varit helt normal och i samklang med samhällets i övrigt, kunde bli föremål för omprövning förutsatt att tillräcklig tid har förflutit.

Nämnden ansåg att, vid bedömningen av om någon förändring skett, löneutvecklingen för varje år skall bedömas för sig. Löneutvecklingen i den skadelidandes tidigare yrke om cirka 2-4 procent per år motsvarade enligt nämnden en normal löneutveckling inom löntagarkollektivet. Det konstaterades också

att hon fortfarande uppbar hel förtidspension och arbetsskadelivränta. Nämndens slutsats blev att det inte förelåg några ändrade förhållanden, varför nämnden saknade anledning att pröva väsentlighetsrekvisitet.

I en skiljaktig mening hävdades att den kumulerade löneutvecklingen i den skadelidandes tidigare yrke medfört en kumulerad inkomstförlust som uppgick till 11,6 procent av inkomstunderlaget för år 2000 och till 14,5 procent för år 2002, varför omprövning borde kunna ske av ersättning för inkomstförlust från och med år 2000.

En annan skiljaktig mening i nämnden var att några antaganden angående framtida allmän standardutveckling inte skall göras när inkomstunderlaget bestäms, och någon ändring av något förhållande som låg till grund för ersättningen alltså inte förelåg, och därmed inte heller rätt till omprövning.

Avsikten med 5:5 har långtifrån varit att omprövning skall bli rutin i skaderegleringen. Det är därför en vettig bedömning som Trafikskadenämnden gjort i detta fall. Avgörandet i kombination med 2004 års HD-fall ger en lämplig plattform för den fortsatta tillämpningen av omprövningsparagrafen. Givetvis skulle det vara det allra bästa om HD också hade fått säga sin mening i kumulationsfrågan. Det är tydligt att det procenttal, som av parterna i 2004 års fall ansågs såsom väsentlig ändring, var ett kumulerat värde. Om HD fått sakpröva även väsentligheten och därvid haft samma uppfattning som Trafikskadenämnden hade det sannolikt inte blivit omprövning alls.

Andra kumulationsfrågor

Problemet angående kumulering av årliga värden är mera generellt än gällande enbart konjunktur- och löneutveckling. Hur skall man exempelvis se på en stegvis försämring av samordningsförmån, som till slut resulterat i en väsentligt försämrade försörjningssitua-

tion? Det verkar som om HD i 2004 års fall accepterar samordningsförmånens bristande följsamhet till löneutvecklingen som något som påverkar omprövningsfrågan, dock utan att detta spörsmål var något huvudnummer i rättsfallet. Som nämndes ovan hade man i domen inte behövt gå in på denna eftersläpning.

Men i ett annat fall kan just en successiv försämring av samordningsförmån, tagen för sig, resa samma fråga om kumulering eller inte som i Trafikskadenämndens löneutvecklingsärende.

HD är för övrigt, anmärkningsvärt nog, i 1998 års fall inne på tankegångar som verkar öppna för kumulering. Domstolen påpekar där särskilt att, om en ändring inte anses vara väsentlig, ny prövning kan ske efter ytterligare ändring av samordningsförmån eller annan omständighet som avses i 5:5, "varvid väsentlighetsbedömningen sker med hänsyn till samtliga ändringar som inträffat sedan livräntan senast bestämdes" (se ovan).

Om frågan mera ställs på sin spets i ett nytt ärende som går till HD är det tveksamt om man kan vidhålla den angivna linjen, med tanke på den väl övervägda position som Trafikskadenämnden tagit i Cirkulärreferat 4-2005.

Litteratur

- SOU 1973:51 (Skadestånd V) s. 161 f. och 312 f.
Prop. 1975:12 s. 116 f. och 170 f.
SOU 1995:33 s. 157 f., 395 och 443 f..
Prop. 2000/01:68 s. 38 f. och 72 f.
Bengtsson/Strömbäck: Skadeståndslagen. En kommentar (2 uppl. 2006) under 5:5.
Blomstrand i NFT 4/2003 s. 328.
Gabrielsson i Juridisk Tidskrift 1997-98 s. 652 f.
Hellner/Johansson: Skadeståndsrätt (6 uppl. 2000) s. 391.
Roos: Ersättningsrätt och ersättningssystem (1990) s. 155.
NJA 1998 s. 807 och 2004 s. 279.
Trafikskadenämndens cirkulärreferat 2-2000, 11-2003 och 4-2005.